

Володимир Шаповал

ШАПОВАЛ Володимир Миколайович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ. Сфера наукових інтересів – філософська антропологія, філософія культури, філософія права.

ТРАСФОРМАЦІЇ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ В УМОВАХ ПОСТСУЧАСНОСТІ

У статті зроблена спроба виокремити найбільш нагальні проблеми, з якими стикається людина в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Ключові слова: людина, інформація, свідомість, духовні потреби, маніпуляція.

Розглядаючи трансформації людського буття сучасності, необхідно, перш за все, зазначити, що така постановка питання є, певною мірою, абстракцією. Будь яка людина має безліч індивідуальних і соціальних якостей, які обумовлюють унікальність і неповторність її особистісного існування. Разом з тим, є певні типові характеристики, властиві цивілізованій людині нашого часу як такої, незалежно від того, де вона живе, в якій культурі сформувалась, якими є її національність, колір шкіри чи релігійні переконання. Указані типові характеристики в епоху глобалізації виглядають особливо важливими, аніж наголос на індивідуальних відмінностях, оскільки сьогодення набуває таких якостей, які обумовлюють появу нового визначення – постсучасність.

Ми живемо у такому, що глобалізується, світі, де вільно переміщуються люди, товари, фінансові потоки, інформація. Будучи нервовою системою соціуму, інформація обумовлює структуру сьогодення, його повсякденне функціонування, визначає спрямованість подальшого розвитку. З переходом на стадію інформаційного суспільства людство вступило в абсолютно нову для себе епоху. Інформація в усіх її різновидах і формах усе більше стає вирішальним чинником формування як індивідуальної життєдіяльності особистості, так і існування соціуму як такого. На цій підставі багато хто висловлює переконання, що нині ми живемо в умовах небаченої раніше свободи, що наш час – най-

вільніша епоха в історії людства [1; 5]. Людину називають принципово вільною істотою, вона, нібито, не тільки пасивно сприймає зовнішню інформацію, але й має змогу вибірково і критично ставитись до неї, беручи для себе те, що вважає за корисне, і відкидаючи те, що вважає за непотрібне, чи таке, що не заслуговує на увагу. Більш того, людину вважають джерелом інформації для самої себе, вона – не тільки ззовні програмується, але й є самопрограмованою істотою. У своїх діях вона, багато у чому, покладається на свою вільну волю [1].

Дійсно, рівень економічної, політичної і релігійної свободи, а також матеріальний достаток у наш час є таким високим, яким не був ніколи в історії людства (хоча нерівність між людьми як у матеріальному плані, так і у рівнях свободи зберігається). Усе більше й більше ступенів свободи мають не тільки окремі особистості, але десятки і сотні мільйонів людей. Створюються передумови для того, щоб звичайні люди знаходили способи особистісної реалізації та насправді відчували себе творцями історії. Свобода стала важливим атрибутом духовного життя і світосприйняття сучасної цивілізованої людини.

Однак, зростання свободи супроводжується появою нових, невідомих раніше її ворогів. Їх зовнішній вигляд порівняно з минулим істотно змінився, а методи стали більш витонченими і підступними. Назва одного з головних ворогів свободи сьогодні – маніпуляція людською свідомістю.

Голод робить живу істоту активнішою, а ситість спрямовує до розслаблення і пасивності. Для більшості людей у цивілізованих країнах (хоча, далеко не для всіх) стан тотального голоду залишився у минулому. Турбота про «хліб насущний» перестала забирати більшість зусиль, у багатьох з'явилося досить вільного часу. Це має не тільки позитивні наслідки, але призводить до появи чималого числа нових проблем. Чи не найважливіша з них: чим заповнити простір небаченої досі свободи, що відкрився?

Надії утопістів на те, що, отримавши досить вільного часу, люди будуть використовувати його для інтелектуальної праці, художньої творчості, морального розвитку, словом, будуть займатимуться духовним самовдосконаленням, у кінцевому підсумку, не виправдалися. У російській мові слова «труд» і «трудность» є однокорінними. Духовне самовдосконалення – це досить важка праця. Людина є такою істотою, яка прагне уникати зайвих труднощів, вона має схильність ухилятися не тільки від тяжкої фізичної праці, але й від зайвої інтелектуальної напруги. З іншого боку, стан неробства і пасивності не є прийнятним, пасивність є протиприродною для будь якої живої істоти, і людина не є тут виключенням. Для того, щоб вижити, треба рухатись і безперервно

пізнавати цей світ. Людина, як і будь яка інша жива істота, підкоряється закону, що невідворотно заставляє вести пошук нових вражень, нових знань, нових сфер, куди можна прикласти свої зусилля. Боротьба з природою для більшості наших сучасників перестала бути проблемою, як це було у минулому. Але необхідність боротьби за існування і самоствердження у соціумі, у великих та малих людських спільнотах, зберігається. Ця боротьба іноді набуває різноманітних форм, від абсолютно диких до витончено цивілізованих, від нестримної агресії і жаги вбивати собі подібних, до прагнення використовувати всі нагальні можливості для реалізації гуманістичних творчих потенцій. Ця боротьба не припиняється не на мить, чим далі, то стає навіть гострішою.

Російські філософи класичної доби від В.С. Соловйова і М.Ф. Федорова до М.О. Бердяєва і С.Л. Франка закликали людину вирошувати у собі образ божий, підноситися до рівня максимального «обоження», прагнути досягти рівня Боголюдини [2; 3; 4]. Проте більшість пропонованих ними закликів залишилися невиконаними і виглядають сьогодні певним анахронізмом. Обоження передбачає найвищий рівень духовності, який не може бути придбаний одночасно чи швидко; він є результатом тривалої духовної праці, пов'язаної з чималими випробуваннями тіла і духу. Сучасна людина рідко дає згоду на подібні жертви. Система пріоритетів і цінностей нинішнього суспільства дещо інша. Кумирами нашого часу стали комфорт, багатство, престиж, влада. Ми живемо в епоху панування тілесності. Власне тіло для багатьох стало їх ідолом, об'єктом головного поклоніння і турботи, а нескінченні потенції душі редукуються саме до обслуговування потреб тіла. Душа за таких умов суттєво спрощується і деформується, перетворюючись на служницю і навіть рабину тіла. Редукція величезних духовних можливостей людини до, переважно, турботи про власне тіло об'єктивним чином веде до деградації спочатку душі, а потім і самого тіла, перетворюючи людину на вульгарну «машину бажань».

Переламати вказану ситуацію могло б звернення до нових духовних потреб, корінний поворот у цьому напрямку. Поки людина жива, духовні потреби не можуть зникнути повністю. Немає сумніву, що вони залишаються й у сучасної цивілізованої людини. Проте у наших сучасників вони мають досить своєрідні форми. Ринкова капіталістична економіка і, такі, що обслуговують її, ЗМІ (що самі по собі є елементом ринку) не дозволяють сучасній людині вирватися з чіпких обіймів нав'язуваного їй «споживчого суспільства», знайти свої пріоритети, обернутися від споживання і турботи про власну тілесність до високої духовності. Основними джерелами задоволення так званих «духовних запитів сьогодення» все більше стають ЗМІ і шоу-бізнес. Проте їх ді-

альність має таку, що не лежить на поверхні, мету, а саме: здобуття надприбутків через маніпулювання свідомістю і нав'язування через рекламу нових і нових вельми спірних, а то й відверто шкідливих бажань. Людина у цій ситуації розглядається як об'єкт, який має бути оброблений до потрібного стану, перетворений на ідеального споживача, який буде бажати саме те, що їй пропонує реклама, і платити за отримане задоволення. Питання про те, що при цьому відбувається з духовним світом людини, як змінюється душа, взагалі не стоїть. Людина просто кинута у ринкові та інформаційні джунглі, в яких, подібно до реальних джунглів, виживає той, хто є найсильнішим і найпристосованішим.

Вказану ситуацію намагаються осмислити як філософи, так і вчені. Перевагою наукового дискурсу є те, що науковці, у своїх прагненнях побудувати максимально наближену до дійсності картину світу та людини, спираються на факти. Науковці досить обережно дають прогнози щодо того, яке майбутнє чекає людину, тим більше, намагаються не зачіпати тему, якою людині належить бути. Філософи сміливо втручаються у вказані сфери, будують ідеальні моделі людини та її людського майбутнього, висловлюючи переконання, що нас чекає таке майбутнє, яке ми створимо самі. У цьому перевага філософії і, одночасно, її слабкість, оскільки такий підхід відкриває дорогу багатьом хибам та ризикованим утопіям.

Однією з особливостей філософських роздумів про людину є те, що філософи, спираючись на певні, аксіоматично прийняті принципи, міркують про людину (як, утім, і про будь-який інший об'єкт) з точки зору «належного». Зрозуміло, філософи, претендуючи на певну частку об'єктивності, не можуть не казати про людину, «як вона є». Чи не загальним правилом тут стає те, що підкреслюється «суперечність» і «криза» сучасної людської особистості, а потім легко перекидається місток у майбутнє і починається одна з улюблених тем філософії – міркування про те, якою людині «належить бути». У такій постановці питання є своя резони, оскільки роздуми у модальності «повинно бути» переносять у сферу моралі і права, без яких немислиме існування цивілізованого суспільства. Однак час безапеляційних моральних настанов і етичних імперативів пішов у минуле, і тепер мова повинна йти про побудову більш тонких і ефективних механізмів морально-правового регулювання, які не мислимі без конкретного впливу на індивідуальну людську свідомість, у тому числі, через технічні засоби інформації.

Людина як істота, що має розум, живе не лише сьогодні, над нею досить сильно владарює минуле. З іншого боку, вона, значною мірою, підкоряється «заклику майбутнього». Цей «заклик» може йти із

завтрашнього дня, із завтрашнього століття, а може йти з вічності. Зокрема, заклик вічності чують дійсно віруючі люди, ті, хто завжди живе з Богом. Більшість людей не намагається проникати своїм розумовим поглядом далі завтрашнього дня, у крайньому випадку, – наступного тижня, місяця чи року. Дійсно, практичний, прагматичний підхід до життя передбачає постійне порівняння планів з можливостями їх виконання, а це заставляє не залітати далеко у майбутнє. Проте, окрім найближчих і віддалених планів, пов'язаних з повсякденністю, існує перспектива, котрої не уникнути нікому, а саме, – смерть будь - якої людини, що народилася на цій землі. Тваринам не дано розуміти щось про власну смерть, вони живуть, підкоряючись інстинктуальним програмам, мета яких – вижити і дати потомство, залишаючись стійкою ланкою нескінченного ланцюга життя. Людина знає про неминучість своєї особистої смерті і ця перспектива не може залишати її байдужою.

Як здається, смерть знецінює все, що б не робила людина. За великим рахунком, перспектива загибелі і руйнування всього, що існує, самого Всесвіту, у цілому, робить безглуздим не лише існування окремого індивіда, але й існування людського роду як такого, позбавляє сенсу всю людську історію. Як у своєму індивідуальному житті, так і в існуванні роду, люди, заколисуючи себе міфами про те, що їх діяльність залучає їх до вічності, насправді будують «будинки на піску», рухаються до ніщо. Все, що колись виникло, зрештою, перетворювалося на прах і тлін. Так було завжди, і немає жодних підстав думати, що коли-небудь буде інакше. Вказана перспектива, здавалося б, перетворює на безглузду метушню все, що іменується людською діяльністю, цивілізацією, культурою.

Проте людина не може жити у світі, позбавленого сенсу, не може існувати, не вносячи до цього світу свої сенси. Людство пройшло різні етапи своєї історії і, відповідно, – етапи сенсопородження. Спочатку людей було небагато, а природних ресурсів – надлишок (хоча розповсюджені вони були нерівномірно, а їх видобуток був пов'язаний з чималими труднощами). Це створювало певну рівновагу між чисельністю людей і можливостями задоволення їх потреб. Одночасно з цим така ситуація створювала свою ментальну атмосферу, відповідну суспільну і індивідуальну свідомість, у центрі якої стояла ідея всебічної рівноваги, зокрема, рівноваги життя та смерті. Ця ідея підтримувалась міфологією і релігією й виступала ядром людського розуміння сенсу.

Однією з головних складових будь якої міфології і релігії є ідея смерті і відношення людини до смерті. Матеріальне, фізичне існування індивіда і роду на цій землі, як правило, вважалось чимось тимчасовим, а тому неістотним, воно виступало певною прелюдією або

підготовкою до іншого життя, яке настає після закінчення земного існування.

Поступово люди навчилися більш уміло використовувати природні ресурси, що привело до збільшення ефективності виробництва і, відповідно, – чисельності населення. Конкуренція між окремими індивідами та спільнотами значно посилилася. Чаші терезів розуміння сенсу змістилася у іншу сторону. Ніхто не відміняв факту смерті, але тепер вона витісняється на периферію свідомості, а фізичне буття стає центральним об'єктом мислення і головним стимулом діяльності. Більшість людей відносяться до смерті так, начебто її немає взагалі, або вона захоплює когось іншого, у той час як конкретного індивіда торкнеться лише в якійсь віддаленій перспективі. Якщо так, то виникає нестримне бажання випередити конкурентів і встигнути насолодитися всім, що є доступним у цьому житті, захопити зі святкового столу життя якомога більше.

Більшість релігій світу з часу свого виникнення завжди говорили про те, що страждання і смерть – неминучий супутник людини. Боятися або уникати їх протиприродно і безглуздо, як прагнути усунути схід сонця або змінити хід зірок. Проте однією з головних установок сучасної індивідуальної і масової свідомості є те, що нещастя і смерть мають бути максимально зменшені або зовсім виключені з індивідуального та суспільного життя. Людина повинна перебувати у постійній піднесеності, радості, певній нескінченній ейфорії від кожної миті свого існування. Для створення подібної нескінченної, бездумної радості і сурогатного щастя мають бути задіяні всі технічні, фармакологічні та інформаційні ресурси, що є у наявності.

Беручи участь у філософській конференції кінця 40-х років ХХ ст., М.О. Бердяєв констатував, що життя чим далі, тим більше стає елементарнішим [2, с. 349]. Більшість тих складних духовних рухів і відповідних їм філософських рефлексій, свідком і учасником яких був філософ, зникають. Бердяєв роздумуючи про свободу і творчість, як вищі цінності людського життя, говорив про цілі, заради яких людина взагалі повинна жити у цьому світі. Як і багато інших філософів, М.О. Бердяєв попереджав про небезпеки шляху нестримного роздмухування і задоволення матеріальних потреб, у збиток духовним. Проте, розвиток суспільства пішов саме за негативним сценарієм. Не провина, але біда людства у тому, що соціальна реальність пішла тим шляхом, яким не треба було йти і який призвів до сьогоднішніх кризових явищ і може стати шляхом у безодню.

Якби М.О. Бердяєв міг бачити духовний рівень сучасної так званої «цивілізованої людини», він був би надзвичайно збентежений. Якщо,

за його словами, 75 років тому світ почав впадати в елементарність, то нині культура стійко тримає курс на граничне спрощення людини, перетворення її у таку істоту, у якої «раціо» зведено до мінімуму, а дії мотивуються переважно «автоматизмами», відчуттями та інстинктами. Паралельно з цим, сучасна цивілізація шукає усе більш надійні засоби керування людьми, якщо у них зостануться лише інстинкти. Логіка таких дій змушує думати, що людину хочуть зробити твариною, яка легко піддаватиметься маніпуляціям, буде робити те, на що її буде направляти зовнішній вплив. Ще надійнішим видається варіант, коли людина буде перетворена навіть не на тварину, а на машину, якою можна програмовано, з стовідсотковою надійністю, керувати. Сучасна цивілізація, впритул наблизилися до того, аби у практичній площині вирішувати це завдання [4].

Ідеї про перетворення людини на машину висловлювалися ще в 20-х роках ХХ століття, але зараз вони набувають сповна реального, технологічно забезпеченого характеру. Причому, якщо раніше говорилося про масову свідомість і про машинізацію масового способу життя, то тепер створені умови, аби вирішувати це завдання через пряме проникнення в індивідуальну свідомість людини. Перетворення відбувається через відключення вищих рівнів свідомості і використання на повну потужність несвідомого та спроби повністю маніпулювати ним. Інструментами маніпуляції свідомістю є ЗМІ, в першу чергу, Інтернет, телебачення, мобільний телефонний зв'язок. Свідомість старшого і менш освіченого покоління «перебудовується» за допомогою телебачення. Молодше покоління, а також ті, хто має більш широку обізнаність, попадають у інтернетзалежність через комп'ютери та мобільні телефони. Особливо зловісну роль у цій трійці відіграє мобільний телефон. Завдяки ньому можна «закачувати» інформацію безпосередньо у голову конкретного індивіда, трансформуючи і вихолощуючи свідомість, підпорядковуючи її тим, хто створює і керує потоками інформації.

Навряд чи вказаний процес можна назвати проявом чієїсь злої волі або виконанням якихось зловісних людиноневисницьких планів. Плани, певна річ, є, але вони добре завуальованими. Правдоподібнішою виглядає версія, що така практика – жорстока необхідність епохи «повстання мас». Інтернет і сучасні інформаційні технології поширюються найширшими темпами тому, що вони стали сурогатом задоволення духовного голоду, про що йшлося раніше. З іншого боку, продукція, що виробляється ІТ-технологіями, добре продається на ринку, виступаючи найсильнішим стимулом розвитку економіки. Проте, є тут ще одна мета, яку, мабуть, добре усвідомлюють ті, хто дає зе-

лене світло цим технологіям. В умовах масового суспільства керувати натовпами можна, лише маніпулюючи ними. Колись ці завдання вирішувались у процесі різного роду релігійних обрядів, містерій, масових розваг, на кшталт гладіаторських боїв, хрестових походів, великих та малих війн. Сьогодні більшість з цих чинників відійшли у минуле, або значно ослаблені. Проте створено нові, у тому числі, й технічні засоби для вирішення вказаних проблем. Надлишок деструктивної енергії людей необхідно кудись направляти і каналізувати. Частково це завдання вирішують спортивні та інші змагання, різного роду шоу, зокрема, телевізійні шоу. Одним з кращих способів каналізації деструктивності (а разом з тим, – і її носіїв) в усі часи були війни. У наш час ці завданнями покладено на сучасні інформаційні технології.

Сьогодні маніпуляція масовою і індивідуальною свідомістю відбувається на найсучаснішому рівні. Завдяки сучасним технічним засобам можна, буквально, влізати у кожну голову і створювати там такий порядок і напрямок думок, такий ментальний простір, яке потрібен маніпулятору. Контроль за свідомістю досягається більш повніше і ефективніше, аніж це було у будь яку минулу епоху. Вихолощені індивідуальні свідомості легко формуються у натовпи.

Скопища людей, масові натовпи, за самою своєю суттю несуть у собі елементи агресії і деструктивності. Агресивність потрібно кудись направляти або трансформувати. Можна, наприклад, трансформувати її в ентузіазм, – і тоді ми матимемо будівництва комунізму чи націонал-соціалізму. Можна підігрівати цю агресивність, – і тоді будуть готові солдати, гарматне м'ясо, що буде готовим виконати всі розпорядження своїх командирів, воювати за будь-які ідеї, або взагалі, – без ідей, заради грошей чи задоволення вбивати. Засоби масової інформації стають у цій ситуації незамінними.

Людину роблять машиною не штучні руки, ноги або інші пересаджені їй технічні органи, а витравлення з її мозку власного позитивного змісту і впровадження туди такої інформації, яка потрібна певній корпорації, державі або окремому правителю для повного контролю над індивідом. Відбувається своєрідна «ампутація мозку», трансформація його у напрямку мінімізації або повного усунення власних програм і заміни їх зовнішніми програмами. Мета вказаного процесу – зробити людину, з одного боку, пасивним споживачем будь-якої, рекламованої ринковою економікою продукції, перетворити на, виражаючись метафорично, пашу, безпосередньо пов'язану зі шлунком. З іншого боку, звичайний людський індивід має бути підготовлений для того, щоб у потрібний момент стати солдатом-убивцею, який без коливань виконуватиме будь-які накази своїх керівників. Потрібен ідеаль-

ний споживач і ідеальний солдат. Ідеальним можна бути назвати того, у кого відключені або зведені до мінімуму власні розумові здібності, того, хто, повністю позбавлений здатності критично мислити і відповідно ставитись до дійсності. Багато хто, потрапляючи до сучасного інформаційного простору, здатність критично мислити бачать зайвою. Достатньо «бути у брендi», наввипередки споживати ті «духовні чіпси», що широко рекламуються. Людину намагаються зробити частиною натовпу, у граничному вираженні, – повністю розчинити у натовпі. Коли це стається, то такому трансформованому, перетвореному у духовне ніщо індивіду буде потрібен лише пастир, поводитир у особі всемогутньої держави чи якогось «фюрера», який турбуючись про індивіда, повсякденно керуватиме ним, направляючи його думки і дії у потрібну керівникові сторону.

Однією з особливостей нашого часу є те, що натовп можна створити віртуально, підключившись до Інтернету через комп'ютер чи мобільний телефон. Більшість так званих, віртуальних співтовариств і форумів, – це, переважно, ніщо інше, як різновиди «віртуальних натовпів». Якщо набути панування у такому «натовпі», створити там певний образ думок або джерело збудження, додати потрібну спрямованість, а потім кинути клич, – і віртуальний натовп швидко перетвориться на реальний, який вийде на вулиці, буде протестувати проти того, на що вкажуть, палити автомобілі й будівлі, а то й візьметься за зброю.

Вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки. Майбутнє людини, у світлі вищенаведеного, виглядає досить сумним, якщо не сказати більше, – вельми драматичним. Головна трудність полягає у тому, що проблеми нарастають набагато швидше, аніж можливості їх вирішення. Здавалося б, що зростання чисельності населення на нашій планеті та поширення освіти повинні послідовно залучати все більшу кількість конкретних людей в історичну творчість, підключати їх до вирішення найрізноманітніших завдань, з якими стикаються спільноти. Проте, насправді реальними пошуками шляхів вирішення найгостріших проблем сучасності займається порівняно обмежена кількість людей, так звана «творча меншість», тоді як «нетворча більшість», виступає лише пасивними споживачами благ цивілізації і цілком задоволені своїм станом. Більш того, через свою неймовірну чисельність, саме «більшість» створює найбільше проблем для себе і оточуючих, загрожує цивілізації і життю на планеті взагалі. Хоча всі люди підпадають під визначення «*Homo sapiens*», далеко не всі відповідають цьому визначенню. Багато хто веде себе як загарбники з чужої планети, що з'явилися тут, щоб паразитувати на тілі живої природи і

згубити її, а потім і самих себе. Парадокс нашої цивілізації полягає у тому, що, розуміючи всю складність ситуації що склалася, лідери народів, держав, визначні діячі культури не можуть знайти у собі сили і мужності, аби забути про те, що роз'єднує, об'єднатися перед лицем загальнолюдських проблем та направити всі зусилля на їх послідовне вирішення. Усі люди – члени екіпажу «космічного корабля», що зветься «Планета Земля». Нам нікуди подітись з цього «корабля», бо навколо лише нескінченний і ворожий життю космос. Альтернатива, що вимальовується, виглядає таким чином: або люди знайдуть можливості об'єднатись і разом почнуть вирішувати найнагальніші проблеми, або разом загинуть.

Література

1. Бауман З. Свобода / З. Бауман; пер. с англ. Г.М. Дашевского. – М.: Новое издательство, 2006. – 132 с.
2. Бердяев Н.А. Самопознание. Опыт философской автобиографии / Н.А. Бердяев. – М.: Книга, 1991. – 448 с.
3. Франк С.Л. Предмет знания. Душа человека / С.Л. Франк. – Минск: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 992 с.
4. Соловьев В.С. Оправдание добра. Соч. в 2-х т. 2-е изд./В.С. Соловьев. – М.: Мысль, 1990. Т. 1. – С. 47–548.
5. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. Последствия биотехнической революции / Ф. Фукуяма; пер. с англ. М.Е. Левина. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. – 349 с.

Шаповал В.Н.

ТРАНСФОРМАЦИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО БЫТИЯ В УСЛОВИЯХ ПОСТСОВРЕМЕННОСТИ

В статье сделана попытка очертить наиболее важные проблемы, с которыми сталкивается человек в условиях современного информационного общества.

Ключевые слова: человек, информация, сознание, духовные потребности, манипуляция.

Shapoval V.N.

TRANSFORMACII OF HUMAN LIFE IN THE CONDITIONS OF POST-CONTEMPORANEITY

The article outlines the most important issues facing people in today's society. These problems are caused, first of all, by gaining pace of globalization. Man nowadays is called a free being, as he was never in the history. However, a closer look reveals that it is nothing more than an illusion. Structure and function of modern society are largely determined by the media. The present state of society

is called «revolt of the masses». Control the masses and maintenance of order in society is impossible without manipulating the mass'es consciousness, including the media as a medium. Moreover, the media took over the function of satisfaction the spiritual hunger that modern man has been suffering. However, the product that they enforce man, leads only to the devastation and degradation. Despite the artificiality of the modern world, there are realities which we are not able to ignore. One of the most concrete and inexorable of them is the death of everyone, who borned on the earth. Awareness of this fact makes a person's life deeply tragic and partly even absurd. Man can not live in a posture of absurdity and nonsense. One of the most important way of his continuous spiritual activity is filling the world by meanings. This process can be based on a mythological, philosophical or natural science foundation. However, it is absolutely necessary both for the individual and for society as a whole. Problems of modern society are growing faster than their solutions. Finding a way out of the crisis has been gone on by «creative minority», while masses or «uncreative majority» causes these problems. Outcome seems in the way of forgetting the harms and contradictions, to forget what divides and find common ground that unite individuals and nations. In the face of impending economic, demographic and environmental disaster a task to find the means and the chances of survival of humanity should become a priority.

Keywords: *man, information, consciousness, spiritual necessities, manipulation.*

Надійшла до редакції 10.09.2014 р.